

SVETOOBČAN Viliam Vagač SDB

Životopisné dáta

* 18. 8. 1887 Stará Turá – † 2. 7. 1970 Pezinok

Životopis

Základnú ľudovú školu, maďarskú meštianku, vychodil vo svojom rodisku, v Šamoríne. Potom (1905) ho jeho otec poslal do Viedne, aby sa vyučil za obchodníka. Keď sa vtipným spôsobom dozvedel o uhorskom saleziánskom ústave pre neskoré povolania v talianskom Cavagliá, ani chvíľu neváhal a už o rok neskôr si saleziánsky noviciát vykonal v Lombriascu v Taliansku (1909 – 1910). Teológiu študoval v Osvienčime, kde bol i 17. júna 1919 vysvätený za kňaza. V roku 1921 sa stal spolu so saleziánom Františkom Sersenom spoluzakladateľom a následne i riaditeľom Slovenského gymnázia v Taliansku, ktoré sídlilo v obci Perosa Argentina (1921 – 1924). V roku 1924 spolu s donom Jozefom Bokorom odišiel do Šaštína na Slovensko, kde

zakladali saleziánske dielo vo vlasti. Pôbil aj vo Svätom Benediku (dnes Hronský Beňadik) a pripravoval pôdu pre príchod saleziánov do Bratislavy. Založil a taktiež redigoval časopis Don Bosco a bol veľmi činný a kreatívny v popularizácii saleziánov na Slovensku. V tých rokoch však saleziánske dielo narazilo pri svojom raste na veľké ťažkosti a napätia, preto sa rozhodol prispieť k ich riešeniu osobnou obetou: prosil predstavených, aby ho vyslali na určitý čas na misie. Hlavný predstavený mu vyhovel a v roku 1932 ho vyslal do Brazílie. Tam mu po dvoch rokoch zverili funkciu direktora saleziánskeho mládežníckeho centra a farnosti v Tres Lagoas (Mato Grosso).

Po 2. svet. vojne, v roku 1947, sa vrátil na Slovensko. Pôbil v pedagogickom študentáte v Hodoch (dnes mestská časť Galanty) a v Bratislave. To sa však už nad saleziánmi „zmrákalo“ a v roku 1950 boli všetky rehole zrušené a rehoľníci pozatváraní do väzení. On je v tom období predstavenými prozreteľne poslaný robiť nemocničného kaplána do nemocnice na Mickiewiczovej ulici v Bratislave. Tam sa spoznáva so sr. Zdenkou, s ktorou bude čochvíľa aj trpieť.

V roku 1952 bol pre svoj aktívny náboženský postoj uväznený a obvinený z toho, že ilegálne ukrýval finančné prostriedky a cennosti pred zoštátnením a že tieto prostriedky následne použil na nepriateľskú činnosť a na financovanie ilegálnych útekov saleziánskych klerikov do zahraničia, ktoré organizoval, dnes už blahoslavený, don Titus Zeman.

Odsúdili ho na 18 rokov väznenia. V roku 1960 bol podmienene prepustený. Od roku 1962 sa stal duchovným správcom rehoľných sestier Svätého kríža, ktoré pracovali v ústave s mentálne postihnutými deťmi v Osadnom pri Humennom (1962 – 1966). Posledné roky života prežije v charitnom domove v Pezinku, kde aj zomiera (1970).

Na pulze doby... A nenacionalista

„Ja som nepestoval jakživ bigotné vlastenectvo. Ani proti Maďarom, Poliakom alebo Čechom. To vidíš aj z toho, že do čisto slovenského ústavu v Perose pri Turíne som vždy prijímal aj niekoľko českých študentov za saleziánov, hoci aj na ich vydržiavanie sa míňali slovenské milodary. Teda aj na biskupa Trochtu. Po druhej svetovej vojne, keď sa oslavoval deň víťazstva nad Hitlerom, ja som v Linsi v Brazílii (na misiách) v rádiu zastupoval ČSR. Národný zvon Sedembolestnej v Šaštíne je prvá pamiatka ČSR.“ (Viliam Vagač SDB na sklonku života v liste synovcovi Karolovi Vagačovi.)

Toto je tiež veľmi zaujímavá postava saleziánskych dejín na Slovensku! Čím viac som ho spoznával, tým viac mi žiarila osoba skutočne rýdneho saleziána bez lesti. Už len začiatok jeho povolania je krásne ľudský. Mladý Viliam sa po študijno-pracovných skusoch vo Viedni vracia naspäť na Slovensko. Rozmýšľa nad povolaním, ale keďže je už pre vtedajšie rády starším, nechcú ho prijať. Ale túžba zasvätiť sa Bohu tu stále je. V tom čase musel jeho strýko Alexander z Detvy odísť na vojenské manévry a mladý Viliam šiel pomáhať jeho manželke, ktorá zostala sama s dieťaťom. Ani u nich ho túžba po rehoľnom živote neopúšťala. Zariadila to zasa prozreteľná ruka. Medzi starými papiermi na záchode našiel saleziánsky kalendár Don Bosco v maďarčine s obrazom Nepoškvrnenej. Zdesený, že je to vlastne papier na „vyhodenie“, si ho vložil do vrečka. Tak sa dva obrázky Panny Márie v jeho mysli prepojili. Čosi mu vavelo, aby tú hrbu ešte prezrel. A tak narazil na číslo maďarských Saleziánskych zvestí, kde našiel text pozvania mladým mužom do 25 rokov, ktorí by chceli študovať na uhorskom Saleziánskom ústave sv. Štefana v talianskom Cavagliá neďaleko Turína. Sám pre seba si povedal: *„Zachránil som pred zneuctením jej obraz a ona ma tu z Detvy posielala k saleziánom.“* O 55 rokov, akoby to bolo včera, lebo jas toho blesku z neba vyblednúť nemohol, si don Vagač spomína: *„Viac mi ani nebolo treba. Všetko som vedel. Pôjdem do Talianska k saleziánom. Tam budem študovať a stanem sa kňazom i misionárom.“*

A skutočne, vyštuduje, vstúpi do noviciátu v Taliansku, potom študuje v Uhorsku a Poľsku, kde je aj vysvätený za kňaza. Chvíľu pôsobí v Maďarsku a odtiaľ je poslaný do Perosa Argentina, kde spolu s Františkom Sersenom rozbiehajú prvé slovenské gymnázium pre chlapcov, ktorí sa chcú stať saleziánmi.

8. septembra 1924 sa spolu s donom Jozefom Bokorom vracajú do vlasti, kde v Šaštíne zakladajú saleziánske dielo v Československu. Zaujímané je, že popri všetkom snažení a rozbiehaní slovenského saleziánskeho diela sa don Viliam Vagač nestáva, ako viacerí kňazi, štvavým nacionalistom. Tak napríklad, okrem formačných a študijných povinností prežívali saleziáni aj svetské udalosti. Jednou takou významnou pre oba národy bolo výročie vzniku ČSR, ktoré mladí saleziánski chovanci v Šaštíne nazývali aj „dňom slobody“. V roku 1929 tak usporiadali akadémiu s názvom „28. október“. Ešte predtým, na 10. výročie vzniku Československej republiky, dá v národnej svätyni vyrobiť dva nové zvony. Viackrát v šaštínskom ústave vystupuje s prednáškou zakladateľ českého saleziánskeho diela don Ignác Stuchlý. Súčasťou takýchto sviatkov a osláv býval aj sprievod chovancov mestom. Z tohto obdobia je známa humorná epizódka, keď v roku 1930 takto maširovalo Šaštínom 105 saleziánskych chlapcov a isté ženy sa v írečitej záhoráčtine takto vyjadrili: *„Je vám to chvapcú. Dze sa ich tovko vzavo? Tí vám teho zedzá.“*

Znakom záujmu svetskej vrchnosti, ako aj dobrej spolupráce saleziánov s vyššími štátnymi kruhmi, bola účasť prezidenta Slovenskej krajiny Jána Drobného.

Nenacionalizmus

Slúži ku cti saleziánskeho diela na Slovensku, že v čase silnejúceho vplyvu nacistickej ideológie sa v roku 1937 v Saleziánskych zvestiach objavuje kritika nacistického zbožstvom nemeckej rasy namiesto pravého Boha. Podobne v roku 1938 vychádza v Saleziánskych zvestiach kritika hesiel typu „vodca, národ, ríša“ myšlienkou, že *„sme jeden národ – ale kresťanský, je jedna ríša – a to Cirkev, a je jeden vodca – Ježiš Kristus.“*

Vo svojom apoštoláte je don Viliam Vagač veľmi kreatívny a moderný, čo však vzbudzuje aj závišť a negatívne reakcie. Po preložení do Sv. Beňadika do filiálok chodil na motorke zvanej Indián, v zime na povoze, ktorý však museli draho platiť. Preto začal používať na rýchle presuny auto Opel, ktoré nazývali aj „pastoračný automobil“. Na tomto aute potom jeden a pol roka brázdil Slovensko a premietal mládeži film o donovi Boscovi. Don Vagač sa nebál jazdiť a rozvážal svojich spolubratov na motorke, ktorú mali s bočnou „sajdkou“, niekedy aj rýchlosťou 100 km/h. Popri duchovnej práci sledovali aj spoločenské dianie, preto práve na tomto Indiánovi zdravili prezidenta Masaryka v Beňadiku. Mladí ho mali úprimne radi, a preto ich značne prekvapil jeho zdanlivo nečakaný odchod na misie do Brazílie.

Viac zo svojich vnútorných ťažkostí a napätí vyjaví v žiadosti o misie, ktorú adresuje donovi Pietrovi Tironemu, ktorý bol istú dobu aj naším provinciálom. Don Vagač píše o bolesti z prenasledovania spolubratmi a o ponižovaní, ktorým si musel prejsť. Aj toto patrí, žiaľ, do našej saleziánskej histórie! Dnes by už v jeho prípade mnohí povolanie zavesili na kliniec a zanechali by aj kňazstvo. On si však pýta nový začiatok v misiách. A aj v tom je nám naozaj veľkým vzorom! Donovi Tironemu píše: *„Moja túžba ísť do misií bola už v noviciáte, ale potom sa akoby stratila. Lenže po 10 rokoch práce na zveľadení don Boscovho diela na Slovensku, je*

mi odmenou extrémne poníženie pred vnútornými (spolubratia) i vonkajšími ľuďmi. Nepochopená a bez morálnej podpory, slabučká sadenica môjho povolania hynie! Ale ja nechcem odísť (z kongregácie), ale niekto nebude nikdy sýty v mojom ponížovaní! Nové prostredie... Nové ideály... Nový život v ďalekých misiách... Kiež ma Pán čím skôr vyslobodí a upokojí. Taktiež si uvedomujem, že aby mohlo prísť požehnanie pre toto začínajúce saleziánske dielo na Slovensku, je potrebná aj obeta... A ja ju chcem priniesť!“ Toto je pre mňa najsilnejšie svedectvo jeho života.

Okrem misijnej práce v Brazílii v Mato Grosso, sa venoval i pastorácii slovenských prisťahovalcov. O to ho oficiálne požiadalo veľvyslanectvo ČSR v Rio de Janeiro, aby sa tak údajne zabránilo ich odnárodňovaniu, keďže v oblasti pôsobili aj maďarskí kňazi. No don Vagač sa vo svojej zanietenosti nevyhýbal ani pastorácii po maďarsky hovoriacich imigrantov. Bol totiž kňazom cirkvi univerzálnej. Postupom času sa misijná služba dona Vagača prepojila v Cuyabá so službou ďalšieho Slováka, don Andreja Šoltýsa (z Mokroluhu pri Bardejove), ktorý sa stal jeho kaplánom. Ten v liste o ich práci opisuje, ako už 56-ročný don Vagač, hoci chorľavý, no stále pracovitý, urobil „zázraky v nepriateľskom prostredí“, keď sa mu napríklad podarilo získať peniaze na misijnú prácu aj od miestnych slobodomurárov. V tomto období sa nebojácny don Vagač presúval za svojimi „ovečkami“ už aj ľahkým lietadlom.

V marci 1947, ako sám píše: „Plavím sa domov“ – po pätnástich rokoch misionárskej práce. Do Československa sa don Vagač vrátil 4. apríla 1947. Mal skoro 60 rokov, no bol chorý a ako spomínajú v tom čase mladí saleziáni, navonok pôsobil ako „zodratý a smutný“ starec. Lenže tie najnáročnejšie udalosti jeho života ho ešte len čakali. Don Vagač od januára 1950 z poverenia provinciála dona Bokora pôsobil ako duchovný správca v bratislavskej Štátnej nemocnici v Bratislave na Mickiewiczovej 7, kde mal aj súkromný byt. Bol kňazom pre rehoľné sestry Svätého križa, medzi nimi aj pre sestru Zdenku Schelingovú. Po internovaní dona Valábka v Podolínci ho provinciál don Bokor tajne poveruje vedením saleziánskej provincie. Preto o tajných vysviackach, ako aj o útekoch saleziánov do zahraničia či represáliách voči zatknutým spolubratom informoval don Vagač dona Bokora tajne. Spôsob šifrovanej komunikácie dokazuje aj odkaz dona Vagača donovi Sandtnerovi do Podolíncu, kde ho informuje o úspešnom prechode jednej zo skupín saleziánskych klerikov dona Zemana do Turína takto: „*Pracovná skupina sa zastavila na hrobe starého otca,*“ – myslel tým dona Bosca.

Život dona Vagača, kňaza v štátnej nemocnici v Bratislave, sa radikálne zmenil 29. februára 1952, keď ho zatkla obávaná komunistická ŠtB spolu so sestrou Zdenkou Schelingovou. Viliama Vagača zatkli u rodiny Sandtnerovej, z ktorej pochádzal zatknutý saleziánsky kňaz Štefan Sandtner. ŠtB Vagača sledovala, bola mu doslova v pätách, a zatkla ho 29. februára v koordinovanej akcii so zatýkaním sestier v štátnej nemocnici. Pred súdom ho obžaloba vykreslila ako agenta Vatikánu, kňaza bez štátneho súhlasu, tajne povereného úlohou provinciála saleziánov na Slovensku, ktorý z utajených peňazí mal financovať „*protištátne akcie s cieľom nastoliť nenávidený kapitalistický režim.*“ Ako 66-ročný bol odsúdený na 18 rokov! „Odsedel“ si vo viacerých väzniciach v Čechách i na Slovensku. Keď ho internovali v žalári v Mírove, vo vstupnom dotazníku vyplnil: „*Vždy som miloval pravdu, pracoval som v*

sociálnych dielach medzi chudobnou mládežou a Indiánmi. Modlitba a práca boli môj jediný program.“ Znalosti cudzích jazykov ho predurčovala na nejakú akadémiu, on totiž vo väzenskom dotazníku uvádza okrem slovenčiny jazyky: maďarský, nemecký, taliansky, latinský a portugalský. Ako záľuby uviedol jazdu na koni a futbal. Časť – pohnútky trestnej činnosti – vyplnil takto: „Pohnútky – náboženské a rehoľné, chcel som pomáhať svojim rehoľným spolubratom. Pocit viny nemám, lebo som sledoval svoje rehoľné povolanie. Netrúfam si dožiť sa konca trestu – mám 66 rokov a 18 rokov trestu.“

V posudku z väzenia z 1955 don Vagača charakterizujú ako „zarytého nepriateľa ľudovo-demokratického zriadenia,“ ktorý „podlieha idealistickej ideológii a ňou ovplyvňuje spoluväzňov, zároveň bojujúc proti marxistickým názorom. Odsúdený Vagač sa považuje za nevinného, čin neľutuje a tvrdí, že jeho náboženská činnosť bola jeho povinnosťou. Neprejavil záujem o prevýchovu a negatívne pôsobí na väzňov. Stýka sa s väzňami reakčného zmýšľania a uplatňuje medzi nimi svoje misionárske schopnosti.“ Napriek tragickosti celej situácie to z istého uhla bolo veľmi dobré vysvedčenie dona Vagača ako kňaza a rehoľníka.

Vykúpenie z komunistických áreštov Mírova, Leopoldova či Ilavy prišlo až 31. marca 1960. To ho čaká ešte 10 rokov života v prenasledovaní a ponižovaní a až na konci života nájde trochu pokoja v charitnom domove v Pezinku. Tam aj 2. júla 1970 zomiera.

Veľa informácií o donovi Vagačovi som čerpal z knihy od historika Patrika Dubovského: Viliam Vagač: salezián, misionár, väzeň. Vydalo ju vydavateľstvo DB a vrele ju všetkým odporúčam!

Historik Dubovský o donovi Vagačovi píše: „Salezián Viliam Vagač prežil dramatický život muža, rehoľníka, misionára, väzňa viery a svedomia a kňaza, ktorý mal pevnú vieru, nadhľad vzdelanca a moderného apoštola – pravého nasledovníka Krista a dona Bosca. I keď niekedy nepochopený svojimi predstavenými, don Vagač mal svoju víziu, ktorú pretavil do ozajstného saleziánskeho diela, plného šírenia viery a spásonosnej lásky k zvereným dušiam, najmä mladým chlapcom – vo farnostiach, v oratóriách, na misiách, v nemocnici, v škole, vo väzení. Veriacim, domorodcom, chorým, postihnutým deťom, rehoľníckam, saleziánskym klerikom, chlapcom a spoluväzňom.“